

Sverige, samt från övriga Skandinavien och delar av Storbritannien. Något som hade kunnat ge den empiriska undersökningen ännu mer kontext hade varit att inkludera skriftliga källor. Alla läsare är säkerligen inte bekanta med hur en romersk-katolsk begravning på 1100-talet gick till, och det är lätt att undra över saker som hur många och vilka som närvarade, hur lång tid det tog, hur påkostade begravningar var, om det var vanligt att besöka gravar vid andra tillfällen än begravningar, med mera. Att diskutera sociala praktiker enbart utifrån materialitet gör det, åtminstone ur historikerns synvinkel, svårare att förstå gravmonumentens sociala potential. Nyqvist Thorsson påpekar visserligen helt korrekt att de kristna ritualerna kunde variera lokalt, och sannolikt är de svenska skriftliga källorna fåtaliga, men det bör exempelvis finnas liturgiska texter från den övriga katolska kristenheten som hade kunnat ge lite mer kött på benen vad gäller hur begravningspraktiker kan ha sett ut även i Sverige.

Den genomgående styrkan med avhandlingen är det gedigna empiriska arbetet – det råder inget tvivel om att Nyqvist Thorsson har djupa kunskaper om de medeltida gravmonumenten. Avhandlingen avslutas med ett appendix i form av en katalog i vilken författaren sammanställt det arkeologiska material som använts för undersökningen. Denna är i sig ett viktigt bidrag i avhandlingen. Utöver att Nyqvist Thorsson underlättat för framtida forskning genom att generöst dela med sig av sin databas, är katalogen faktiskt så användbar och läsvänlig att den kan fungera som reseguide för den som är intresserad av att utforska Västergötlands fantastiska medeltida gravmonument.

Uppsala universitet

MICHAEL OTTO

Clas Tollin, *Sveriges kartor och lantmätare 1628 till 1680: Från idé till tolv tusen kartor* (Stockholm: Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien och Riksarkivet 2021). 463 s.

Det är en både vacker och informativ bok Clas Tollin skrivit om den storskaliga kartering som genomfördes i Sverige under 1600-talets första hälft och som resulterade i de så kallade äldre geometriska jordeböckerna. Inte minst bidrar den stora mängden illustrationer från kartorna till detta. Tollins djupa insikter i äldre tiders karteringar smittar av sig på läsaren samtidigt som viljan att redovisa ibland blir lite väl stark.

Bokens styrka ligger i beskrivningarna av var, när och hur de så kallade äldre geometriska jordeböckerna kom till under några decennier av 1600-talets

första hälft. Och såsom varandes en slutpublikation eller sammanfattning av det decennielånga projektet *Nationalutgåvan av de äldre geometriska kartorna*, som arbetade med att tillgängliggöra kartorna för forskning och bredare allmänhet, är det också där bokens syfte ligger. Tollin presenterar för läsaren storskaliga karteringar i Norden och Europa under 1500- och 1600-talen samt redogör för uppbyggnaden av kunskap och en organisation för den svenska karteringen, som kom att pågå parallellt med Sveriges inblandning i det stora kriget i Tyskland Dessutom tar han med läsarna in i de svenska kartornas värld och visar på styrkor och svagheter, likheter och skillnader mellan de 12 000 kartor som producerades åren 1633–1650. Det var framför allt i de mest utpräglade jordbruksbygderna – i synnerhet västra Östergötland och delar av Uppland – som karteringarna kom att bli som mest heltäckande. Vita fläckar finner vi i Bergslagen, men också i områden med hög andel frälsejord som dock i vissa fall karterades av de adliga ägarna själva.

Med Tollins insatser – både inom projektet nationalutgåvan och med denna bok – har kartorna blivit mycket mer tillgängliga för forskning och allmänhet. Hitintills är det främst inom kulturgeografen och kulturmiljövården som kartorna använts, men genom en läsning av Tollins bok torde såväl historiker som idé- och lärdomsforskare kunna få uppslag till framtida studier om allt från kunskapsförmedling och framväxt av expertis inom lantmätarkåren till frågor om jorddonationer och ödeläggelser i samband med 1600-talets resursmobiliseringar.

Det finns också ett varför formulerat i boken. För som Staffan Helmfrid konstaterade redan 1959, finns det i källorna – instruktioner, brev, beslut, kartor etcetera – inte någonstans tydligt formulerat vad det direkta syftet med karteringarna var. Trots ett pusslande av tidigare forskning, instruktioner och inte minst kartorna i sig – deras utformning och vilka områden kammaren och lantmätarna fokuserade på – leder Tollin inte läsaren hela vägen fram till ett svar, men han avfärdar trovärdigt en äldre tolkning av kartorna som primärt tillkomna för skattläggning.

Tollin är kulturgeograf och det är tydligt att det är på det ämnets gata han känner sig hemma. Ett exempel på detta kan vi finna i just resonemanget om varför kartorna kom till. I boken lyfts ett hitintills tämligen obeaktat material fram i form av de kartor och kartlika illustrationer som förekommer i Svea hovrätts akter alltsedan dess inrättande på 1610-talet. Tollin använder kartorna för att illustrera hur ett "abstrakt rumsligt manér" uppkom under perioden. Jämtne kronan visade en rad högadliga godsägare också ett stort intresse för storskalig kartering. Karteringarna tillkom i en period där diskussioner om äganderätt och dess precisering började att föras allt livligare i Sverige och Europa i stort. Tollin är själv inne på att just tvistlösning var

en essentiell faktor för karteringarna, men med tydligare hänvisningar till rättshistorisk litteratur kunde detta resonemang stärkts och utvecklats.

Då bokens syfte snarast är att presentera de äldre geometriska jordeböckerna kan det ses som gott nog att Tollin just pekar mot olika tänkbara orsaker till kartornas tillkomst samtidigt som han visar att de första kartorna och lantmätarna inte bara säger oss något om geodesins utveckling i Sverige utan att de var nära kopplade till den moderna statens och det moderna samhällets uppkomst.

Bokens svaghet ligger i det redaktionella arbetet och anmälaren vill här peka på tre exempel. För det första blir Tollin bitvis lite väl detaljerad i sina redovisningar av enskilda kartors innehåll. Lyfts en enskild karta in som ett exempel på en viss företeelse stannar författaren inte där utan redovisar även en rad andra detaljer om kartan vilket gör att resonemangen ibland böljar lite väl mycket fram och tillbaka. För det andra får man som läsare intryck av att texten flyttats runt eller kortats utan att helheten arbetats igenom. På sidan 78 dyker exempelvis en Rålamb (förmodligen Åke och hans *Adelig öfning* i vilken lantmåteriteknik diskuteras) upp utan att tidigare ha introducerats. Och slutligen är det mycket synd att bokens många figurer inte nummerats. Det talas ofta i texten om en särskild karta, som i flera fall finns återgiven någon sida fram eller bak i boken, vilket gör att man som läsare snart finner sig bläddrande fram och tillbaka mellan text och kartbilder. Men på det stora hela ska dessa anmärkningar ses som små ställda i jämförelse med den stora lärdom om och kärlek till kartmaterialet som boken förmedlar till läsaren.

Uppsala universitet

CHRISTOPHER PIHL

Walter Jackson, *Alva and Gunnar Myrdal in Sweden and America, 1898–1945: Unsparing honesty* (London: Routledge 2021). 321 s.

Den amerikanske historikern Walter Anderson Jackson III (1950–2015) var en etablerad Myrdalkännare i USA liksom i Sverige. Jacksons intresse för makarna Myrdal väcktes tidigt genom Gunnar Myrdals klassiska undersökning *An American Dilemma* från 1944. Den inspirerade honom till att ägna en stor del av sin historiska forskning åt afroamerikanernas situation i USA, medborgarrättsrörelsen, och Gunnar Myrdals pionjärinsatser på detta område. 1983 doktorerade han vid Harvard University på avhandlingen *Gunnar Myrdal and American Racial Liberalism*. Det mest kända verket av honom är den år 1990 publicerade vetenskapliga biografien *Gunnar Myrdal*